

Historický průvodce největším brněnským

náměstím – Zelným trhem

*Jana Strouhalová
Gymnázium Židlochovice*

Na úbočí kopce Petrova, kde v raném středověku pravděpodobně stával původní brněnský hrad, vyrostla slovanská osada. Na jejím místě vzniklo v první polovině 13. století tržiště, později během středověku označované jako Horní trh. Kolem tohoto náměstí vlastnila domy světská i duchovní šlechta a přední brněnští měšťané.

Od 15. století se ujal název Zelný trh. Prodávala se tady nejen zelenina, ale vzhledem k velké rozloze tržiště zde byly také masné krámy, chlebné lavice (s chlebem a ostatními moučnými výrobky) a také bychom zde našli drůbeží trh (forum Pullorum) a hrnčířský trh (forum Figollatorum). V 19. a v 1. polovině 20. století na Zelném trhu nabízela své zboží skupina trhovkyň z Líšně, které byly pověstné velkým temperamentem, výřečností a neodbytností.

Podoba trhu se postupem času měnila: ve středověku obývali nejbohatší měšťané patrové domy s věží, v průběhu 16. století přibyli renesanční portály a arkýře, později v době baroka dostaly starší budovy barokní fasády, na přelomu 19. a 20. století, v době bouřlivého stavebního rozmachu města Brna, byly téměř všechny historické domy na severní a západní straně náměstí zbořeny a nahrazeny domy novými, čímž město přišlo o velké množství historických domů a paláců.

V letech 1848-1850 se Zelný trh jmenoval náměstí Sbratření, od roku 1915 do roku 1918 byl pojmenován po německém císaři Vilémovi, v období od roku 1952 až do roku 1990 nesl jméno náměstí 25. února. Po odeznění těchto politických etap se vždy navrátil název Zelný trh. Tomuto pojmenování zůstalo náměstí dodnes věrné – každý den zde probíhá stánkový prodej ovoce, zeleniny a květin.

Kašna Parnas

Kašna Parnas byla postavena v letech 1690-1695 na místě původní kašny s orlem. Parnas navrhl vídeňský architekt J. B. Fischer z Erlachu. Uprostřed nádrže ční umělý skalnatý útes, na kterém se tyčí postava Evropy, spočívající na přemoženém drakovi. Starověké říše znázorňují sochy na třech stranách pod ní: Babylónii (s korunou u pravé nohy a okřídleným lvem), Persii (s rohem hojnosti) a Řecko (s toulcem šípů a okřídlenou saní). Uvnitř grotty (umělá jeskyně) Herkules vyvádí z podsvětí přemoženého Kerbera (obludného mnohohlavého psa, podle řecké báje strážce hlídajícího Temnou podzemní říši mrtvých). Tato barokní kašna stojí uprostřed náměstí a je dodnes jeho hlavní dominantou.

Ditrichštejnský palác – nynější Moravské zemské muzeum

Ditrichštejnský palác je největší z brněnských paláců. Byl postaven na místě pěti středověkých domů v letech 1614 až 1620 podle návrhu Giovanniho Giacomma Tencally pro olomouckého biskupa a kardinála, po roce 1621 správce Moravy, knížete Františka z Ditrichštejna (1570-1636). V roce 1911 získalo budovu Moravské zemské muzeum. Počátkem 18. století byla stavba upravena ve vrcholně barokním duchu. Při přestavbě byl zhotoven honosný portál hlavního vstupu. Za ním nás očekává štukem zdobená klenutá hala. Plakety (menší kovové desky s nízkým reliéfem) ve vestibulu pochází z let 1969 a 1989 a připomínají osobnosti, které se zasloužily o vznik muzea. Jsou to politikové Antonín Bedřich Mitrovský a František Hugo Salm – Reifferscheid, historik a právník Auersperg a pedagog a publicista Christian Carl André.

Pranýř

Místo, kde stával pranýř, připomíná dvojité bílé kruhy v dlažbě nedaleko nároží Ditrichštejnského paláce.

Biskupský dvůr

V sousedství Ditrichštejnského paláce nalezneme jedno z nejhezčích brněnských zákoutí – areál Biskupského dvora. Nejstarší částí dvora je hranolová věž a na ni navazující severozápadní kout až po arkády západního křídla. První zmínka o Biskupském dvoře pochází z roku 1306, kdy zde vlastnil dům probošt brněnské kapituly. V roce 1588 přešel dům do vlastnictví olomouckého biskupa Stanislava II. Pavlovského. Ten původně gotický areál přebudoval v renesančním duchu. Ve stavebních úpravách pokračoval jeho nástupce kardinál František z Ditrichštejna. Nově založené Moravské zemské muzeum (tehdy Františkovo) získalo budovu roku 1818.

Uprostřed nádvoří je umístěno torzo Merkurovy kašny, která původně stála na náměstí Svobody. Zdobí ji sochy římských bohů, znázorňujících čtyři živly: vzduch (Merkur), vodu (Neptun), oheň (Vulkán) a zemi (Ceres), zhotovené sochařem Bendlem.

Měšťanský dům

Když přicházíme z Biskupského dvora na Zelný trh, zaujme nás rohový měšťanský dům s klasicistně upraveným průčelím. Tento dům v sobě skrývá raně středověké stavení s věží. Na bočním fasádě v prvním patře je odkryto pozdně románské okénko, ozdobené plastickými bobulemi a hvězdami. V přízemí byla objevena trojice lomených oken z 16. století.

Reduta

Na rohu Zelného trhu a Muzejní ulice stojí jedna z nejstarších divadelních budov ve střední Evropě – Reduta. Původně zde byla městská taverna. V jejím prvním poschodí s pokoji a jídelnou byli přijímáni vzácní hosté, kteří zavítali do Brna. Také se tu pořádaly výstavy a maškarní zábavy tzv. reduty, podle nichž byla stavba pojmenována. Divadelní představení se zde konala již od 17. století. V roce 1767 v Redutě koncertoval dvanáctiletý Wolfgang Amadeus Mozart.

Svou dnešní podobu dostala při barokní přestavbě z let 1731 až 1735 a po dalších úpravách, které musely být provedeny, protože budova několikrát vyhořela. Po posledním požáru z roku 1870 bylo divadlo na čas upraveno na tržnici. Divadlo se tu začalo znovu hrát v roce 1919, po roce 1945 tady sídlila operetní scéna. V současnosti probíhá rekonstrukce a Reduta je uzavřena.

Administrativní budova

Administrativní budovu, bývalou Cyrilo-Methodějskou záložnu nalezneme v dolní části Zelného trhu. Stavět se začala v roce 1913 na místě tří měšťanských domů. Stavba sloužila od roku 1969 právnické fakultě, později ji získala ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity.

Horní část náměstí

V horní části náměstí nalezneme blok čtyř domů gotického a renesančního původu, tzv. **malý špalíček**. Uvnitř těchto domů se dochovaly některé klenuté prostory.

Za povšimnutí stojí také **Palác opatů žďárského kláštera** se studnou a Pannou Marií ve znaku nad vstupním portálem. Znak je odvozen z názvu kláštera ve Žďáře nad Sázavou, který se jmenoval Fons Mariae (Mariin pramen).

S Palácem opatů žďárského kláštera sousedí původně gotický palác **Hausperských z Fanálu**. Nyní zde sídlí experimentální divadlo Husa na provázku.

Naši pozornost možná upoutá barokní sousoší **Nejsvětější trojice**. Svatou trojici doplňují figury Immaculaty, sv. Jana Nepomuckého a na bočních stranách sochy patronů Brna sv. Primitiva a Konstantina.

Seznam použité literatury

Sirovátka, O.: Město pod Špilberkem. Brno 1993.

Filip, A.: Brno průvodce po městě, informace. Brno 1992.

Doc. PhDr. Čapka F. PaedDr., Santlerová, K.: Procházka Brnem. Brno 1995.

Filip, A.: Brno – průvodce po městě. Brno 2004.

Vedoucí práce: Mgr. D. Švarzbergerová